

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

ХОРУЖИЙ КОСТЯНТИН СЕРГІЙОВИЧ

УДК 004: 37.014.6 (0.43.3)

**МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ
МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ**

13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Сергієнко Володимир Петрович
Національний педагогічний університет імені
М. П. Драгоманова, завідувач кафедри комп'ютерної
інженерії Інституту інформатики, м. Київ.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Коваль Тамара Іванівна,
Київський національний лінгвістичний університет,
професор кафедри методики викладання іноземних мов й
інформаційно-комунікаційних технологій, м. Київ.

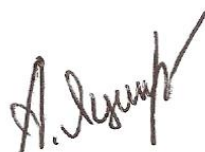
кандидат педагогічних наук, доцент
Головань Микола Степанович,
Державний вищий навчальний заклад „Українська
академія банківської справи“, доцент кафедри економіко-
математичного моделювання та інформатики, м. Суми.

Захист відбудеться 24 листопада 2015 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.459.01 в Інституті інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, 2-й поверх, зал засідань вченої ради, к. 205.

З дисертацією можна ознайомитись у відділі аспірантури і докторантури Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, к. 209.

Автореферат розіслано 23 жовтня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
к. пед. н., с.н.с.

А. В. Яцишин

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасних умовах підвищеної уваги суспільства і держави до результативності і конкурентоздатності економічної освіти в Україні пріоритетного значення набуває проблема управління якістю цієї важливої галузі української освіти. Визначаючи причини гальмування розбудови національної системи освіти, „Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року“ визнано недосконалість системи національного моніторингу та оцінювання якості освіти, а також повільне забезпечення її інформатизації. Зазначено, що стратегічними напрямками державної політики у сфері освіти повинні стати модернізація структури, змісту та організації освіти на засадах компетентнісного підходу. Пріоритетом для розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ), а також створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері управління навчальними закладами та проведення моніторингу якості освіти.

Фундаменталізація освіти, розвиток інтелектуально-творчих здібностей молоді на основі особистісно-орієнтованого підходу, формування професійних компетентностей, системне запровадження інноваційних ІКТ вимагають від сучасної вищої школи як новітніх розробок щодо підвищення якості освітньо-педагогічних процесів, так і ґрунтовних, системних змін на основі спеціально створених, апробованих і запроваджених інноваційних систем і технологій у сфері якісно нової фахової підготовки майбутніх економістів. Специфіка сучасних вимог до процесу управління якістю освіти майбутніх економістів полягає в спрямованості означеного процесу не тільки на засоби реалізації якісних змін, а і на формування за допомогою цих засобів творчої, ерудованої особистості фахівця з високим рівнем інтелектуальних можливостей, сформованою професійною компетентністю в галузі економічної теорії та практики. Відповіддю на ці виклики є наукове обґрунтування і розроблення цілісної інформаційної системи управління якістю освіти (далі – ІСУЯО) майбутніх економістів, що відповідає актуальним вимогам розвитку національної вищої школи.

Огляд наукової літератури засвідчує, що проблемам якості економічної освіти, кількісного та якісного оцінювання знань та вмінь, моніторингу якості фахової підготовки спеціалістів, інструментарію, формам і методам освітніх вимірювань, використанню сучасних інформаційних технологій (далі – ІТ) у цій галузі приділялась належна увага з боку вітчизняних і зарубіжних вчених. Педагогічний аспект підвищення якості освіти в контексті інформаційно-комунікаційного підходу досліджено В. Ю. Биковим, Б. С. Гершунським, М. С. Голованем, М. І. Жалдаком, М. П. Лещенко, І. П. Підласим, В. П. Сергієнком, Н. Ф. Тализіною та ін. Педагогічна діагностика в контексті використання перспективного сучасного інструментарію педагогічних вимірювань системно відображена в роботах В. С. Аванесова, О. М. Алексеєва, Л. І. Білоусової, Ф. Бейкера, Ф. Брауна, О. Г. Колгатіна., Л. А. Зайцевої, Дж. К. Равена (J. C. Raven), Б. Райта (B. Wright), М. Розенберга (M. Rosenberg), М. Стоуна (M. Stone), О. Г. Шмельова та ін. Синтезування освіти і науки з інноваційними технологіями розкрито в працях О. В. Адаменко, О. А. Дубасенюк, Н. М. Кузьміної, О. Г. Мороза, Н. В. Рогальської, В. О. Сластьоніна та ін. Проблеми використання ІТ в освіті присвячені праці В. Ю. Бикова, А. М. Гуржія, Ю. О. Жука, Ю. Г. Запорожченко, С. А. Ракова, Т. І. Коваль, А. Ф. Манако, В. М. Кухаренка, В. В. Олійника, А. В. Светлорусової, О. В. Співаковського, О. М. Спіріна та ін. Філософський аспект проблеми підвищення

якості освіти у вищих навчальних закладах (далі – ВНЗ), розвитку дослідницьких і професійних компетенцій, системного запровадження інноваційних технологій розглянуто в працях В. П. Андрущенко, А. М. Гуржія, І. А. Зязюна, В. Г. Кременя, П. Скотта (P. Scott) та ін.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що аспект управління якістю освіти майбутніх економістів вимагає подальших ґрунтовних досліджень щодо створення комплексної розгалуженої системи в контексті особистісно-орієнтованого, компетентнісного та інформаційно-комунікаційного підходів згідно вимог сучасного суспільства; системи, яка б дозволила інтегрувати відомості про різноманітні аспекти діяльності ВНЗ та спростити прийняття рішень стосовно підвищення рівня якості економічної освіти.

Актуальність створення ІСУЯО майбутніх економістів і впровадження відповідної методики зумовлена необхідністю розв'язання низки суперечностей, а саме: між потребою удосконалення процесів управління та оцінювання якості економічної освіти і недостатньою розробленістю методико-технологічного забезпечення; між необхідністю переосмислення якості економічної освіти в контексті євроінтеграційних прагнень України і недостатньою розробленістю методико-технологічної бази щодо адаптації європейських вимог до процесу управління якістю; між необхідністю запровадження ефективної системи забезпечення якості освіти, здатної обробити значні обсяги відомостей, і недостатнім використанням у цьому процесі новітніх ІКТ.

Проблема підвищення якості фахової підготовки економістів в умовах входження України в глобалізований економічний простір є нерозв'язаною, що потребує оновлення її змістового наповнення, осучаснення науково-методичного забезпечення, а також безпосереднього проектування ІСУЯО майбутніх економістів, науково-теоретичного й методологічного обґрунтування її сутності, змістової структури, функцій, впровадження методики застосування. Виявлені суперечності, нагальна необхідність розв'язання проблеми, її недостатня теоретична і методико-технологічна розробленість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження *„Методика застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів“*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана в Інституті Інформатики Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова відповідно до теми наукової роботи „Інформаційно-аналітична система самооцінювання освітньої діяльності педагогічних університетів“ (№17/15-16). Дослідження є складовою міжнародного проекту „Освітні вимірювання, адаптовані до стандартів ЄС“ №1450209 – TEMPUS 2008 – SE – JPCR, що виконувався протягом 2009 – 2014 р.р. Тему дисертаційної роботи затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 12 від 26 квітня 2013 року) та узгоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології при НАПН України (протокол № 9 від 26.11.2013 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та розробити методику застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів.

Відповідно до мети визначено такі **завдання**:

1) визначити науково-теоретичну основу дослідження, охарактеризувати основні поняття дослідження, з'ясувати провідні вітчизняні та світові тенденції розвитку процесу управління якістю освіти майбутніх економістів;

2) спроектувати інформаційну систему управління якістю освіти майбутніх економістів та розробити модель її застосування;

3) визначити педагогічні умови застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів;

4) з'ясувати зміст, визначити критерії, показники, а також рівні сформованості професійної компетентності майбутніх економістів;

5) обґрунтувати та розробити складові методики застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів у вищих навчальних закладах та експериментально перевірити ефективність цієї методики.

Об'єкт дослідження – процес управління якістю освіти майбутніх економістів.

Предмет дослідження – методика застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів у вищих навчальних закладах.

Методи дослідження. Для виконання поставлених задач були використані такі методи: *теоретичні методи*: аналіз наукових джерел та регулятивних документів із досліджуваної проблеми, конкретизація сутності і властивостей управління якістю освіти студентів економічних спеціальностей, системно-структурний аналіз цього феномену; синтез його структурних компонентів і функцій у цілісну динамічну систему, абстрагування означених компонентів, узагальнення педагогічного досвіду в сфері вищої педагогічної освіти, порівняння здобутих експериментальних даних щодо рівнів сформованості професійної компетентності студентів економічних спеціальностей; класифікація та систематизація теоретичних даних і даних, отриманих в процесі дослідження, класифікація економічних задач та тренінгових завдань на основі визначення їх однорідності; аналогія для встановлення подібності в якостях, ознаках, відношеннях економічно-теоретичної, інформаційно-комунікаційної та інших різновидах професійних компетентностей; *емпіричні методи*: педагогічне спостереження, бесіда, анкетування, діагностичне опитування, інтерв'ювання, тестування, самооцінювання, самозвіт, тренінги, методи математичної статистики для діагностування рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх економістів та експериментальної перевірки ефективності методичного забезпечення їх формування.

Наукова новизна дослідження та теоретичне значення полягає в тому, що *вперше*:

- спроектовано інформаційну систему управління якістю освіти майбутніх економістів, створено її модель;

- обґрунтовано та розроблено модель застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів;

- розкрито сутність та зміст педагогічних умов функціонування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів;

- обґрунтовано основні складові методики застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів на основі створеного методико-технологічного забезпечення означеної системи, виявлено динаміку та послідовність етапів її впровадження у процес фахового навчання майбутніх економістів;

уточнено:

- критерії та показники сформованості професійної компетентності студентів економічних спеціальностей на базі інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів, відповідним рівням сформованості надано якісні характеристики;

- тлумачення понять: „управління якістю освіти майбутніх економістів“, „професійна компетентність майбутніх економістів“, „інформаційна компетентність майбутніх економістів“, „інформаційна система управління якістю освіти майбутніх економістів“;

подальшого розвитку дістали: теоретичні та методичні особливості розробки та використання систем методично-інформаційного забезпечення навчального процесу для вимірювання та оцінювання рівня навчальних досягнень, а також моніторингу освітньої діяльності у вищих навчальних закладах.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи полягає у розробленні складових методики застосування у ВНЗ інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів; у створенні програмного забезпечення означеної системи; в упровадженні у навчальний процес ВНЗ методики застосування даної системи; у підвищенні результативності освітнього процесу у сфері самостійної роботи, дистанційного навчання на базі гнучкого та інтегрованого програмного рішення з можливостями комплексного застосування теоретичних, емпіричних, евристичних, інноваційних форм, методів, засобів і прийомів економічного навчання, інформаційно-комунікаційного супроводу навчально-дослідницької діяльності майбутніх економістів.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані для створення навчально-методичних посібників, розроблення робочих і типових програм навчальних дисциплін, здійснення досліджень щодо актуальних проблем теорії та методики фахової підготовки студентів економічних спеціальностей, у процесі розроблення навчально-методичного забезпечення викладання ІКТ дисциплін для студентів інших спеціальностей, а також у системі підвищення кваліфікації викладачів вищих навчальних закладів та післядипломної освіти.

Результати дослідження впроваджено протягом 2013–2014 н.р. у навчальний процес Інституту управління та економіки освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка №02 від 04.11.2014), Українського інституту розвитку фондового ринку Національного економічного університету імені Вадима Гетьмана (довідка № 01/2 від 29.10.2014), Інституту фізики, математики, економіки та інноваційних технологій Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 1925 від 05.11.2014), Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (довідка №05/148 від 05.11.2014).

Особистий внесок здобувача. У статтях [3], [4], [8], [9], [12] опублікованих у співавторстві, автором виконано аналіз систем організації навчання у технічному університеті м. Дрезден, аналіз зарубіжних навчальних платформ та систем управління ефективністю діяльності на підприємстві та можливостей їх адаптації до навчального процесу, а також розроблення тестів перевірки знань щодо фондового ринку.

Вірогідність результатів дослідження і обґрунтованість висновків забезпечується науковими і методологічними основами дослідження, проведенням системного і детального аналізу теоретичного та емпіричного матеріалу, відповідністю дібраних методів дослідження поставленій меті та задачам, результатами проведеного педагогічного експерименту.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення і висновки дисертації були обговорені на наукових заходах різних рівнів, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції „Науково-методичні засади управління якістю освіти в

університетах“ (Київ, 2011); міжнародних форумах: „Міжнародний форум фахівців у галузі освітніх вимірювань“ у рамках виконання проекту TEMPUS IV „Освітні вимірювання, адаптовані до стандартів ЄС“ (Кельн, 2011) та „Міжнародний форум фахівців у галузі освітніх вимірювань“ (Київ, 2012), науково-практичній конференції „Науково-методичні засади управління якістю освіти у вищих навчальних закладах“ (Київ, 2013), Міжнародному науково-практичному семінарі „Комп’ютерно орієнтовані системи навчання природничо-математичних дисциплін“ (Київ, 2014), Всеукраїнському науково-методичному семінарі „Системи навчання і освіти в комп’ютерно орієнтованому середовищі“ (Київ, 2014), Всеукраїнській науково-практичній конференції „Автоматизація та комп’ютерно-інтегровані технології у виробництві та освіті: стан, досягнення, перспективи розвитку“ (Черкаси, 2015); щорічних науково-практичних конференціях НПУ імені М. П. Драгоманова у 2011-2015 роках.

Публікації. Основні результати дослідження відображено у 12 наукових публікаціях (21,80 д. а., особистий внесок – 4,36 д. а.), з них 6 у фахових виданнях затверджених МОН України (3,36 д. а., особистий внесок – 3,07 д. а.), з яких – 2 статті у фахових виданнях включених до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття у зарубіжному періодичному виданні, 4 статті та тези доповідей у матеріалах конференцій (0,39 д. а., особистий внесок – 0,29 д. а.), 1 навчальний посібник (18,05 д. а., особистий внесок – 1,00 д. а.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 260 сторінок, з яких основний зміст викладено на 225 сторінках. Дисертація містить 17 таблиць, 18 рисунків та 7 додатків. Список використаних джерел включає 185 найменувань, з них 15 іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, об’єкт, предмет та задачі дослідження, сформульовано теоретико-методологічну основу, зазначено методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, наведено відомості щодо апробації й впровадження результатів дослідження, висвітлено дані про публікації автора з теми дисертаційного дослідження, а також відомості про структуру і обсяг дисертації.

У першому розділі „Науково-теоретичні основи управління якістю освіти майбутніх економістів“ на основі аналізу науково-теоретичної літератури з’ясовано сутність та значення історичного, філософського та психолого-педагогічного аспектів розвитку економічної думки в Україні загалом та економічної освіти зокрема, охарактеризовано сучасні вимоги до управління якістю освіти майбутніх економістів в контексті вітчизняного і світового досвіду, проаналізовано сучасний стан дослідження проблеми управління якістю освіти на основі програмно-технічного забезпечення.

Встановлено, що значення історичного аспекту розвитку економічної освіти в Україні полягає у забезпеченні розуміння основних тенденцій розвитку економічних учень, механізму виникнення економічних концепцій та поступової розбудови економічної освіти, спадкоємності й безперервності економічних процесів, а також у залученні інтелектуально-теоретичної спадщини для формування в сучасних фахівців економічного мислення. Конкретизовано *сутність історичного аспекту* дослідження економічної освіти та науки, яка полягає у наявності потенціалу щодо визначення змісту

та характерних властивостей суспільно-економічних явищ, а також щодо передбачення їх подальшої еволюції на основі аналізу попереднього розвитку того чи іншого явища, яке базується на певних історичних закономірностях. Історично-ретроспективний контекст дослідження обумовлює залучення *інформаційно-комунікаційного підходу* до науково-теоретичного обґрунтування методики застосування ІСУЯО майбутніх економістів як найбільш актуального та перспективного на основі визнання ключової ролі інформації на пост-індустріальному етапі розвитку суспільства з його пріоритетами щодо розвитку освіти, науки та інноваційних технологій.

З'ясовано значення філософського аспекту розвитку економічної освіти в Україні, яке полягає у забезпеченні її розвитку відповідною методологічною базою для виконання стратегічних і тактичних економічних завдань, у створенні філософії ефективного господарювання, відповідно до якої може бути віднайдено й реалізовано універсальну економічну модель, підготовлено ряд висококваліфікованих фахівців-економістів, в окресленні основних орієнтирів та напрямів економічної реальності, у межах яких соціум створює колективні й особистісні моделі власної життєдіяльності та розвитку. *Сутність філософського аспекту* економічної науки полягає в науково-теоретичній конкретизації та класифікації різних видів розподілу й кооперації економічно-господарської діяльності людини, визначенні основних напрямків та перспектив її розвитку; в осмисленні сфери економічної діяльності у нерозривному взаємозв'язку із мисленневою. Філософський аспект покладено в основу системного підходу до розв'язання проблеми дослідження, який дозволяє розглянути процес управління якістю економічної освіти з позицій цілісності, взаємодії компонентів, зв'язків та відношень, що обумовлюють структуру інформаційної системи.

Встановлено значення психолого-педагогічного аспекту розвитку економічної освіти як важливого чинника забезпечення спрямованості фахової підготовки економіста безпосередньо на особистість майбутнього фахівця. *Сутність психолого-педагогічного аспекту* дослідження економічної освіти та науки полягає у формуванні певної структури інтегративних особистісно-професійних якостей студентів економічних спеціальностей на базі забезпечення психологічної мотивації студентів щодо набуття фаху економіста з найвищим рівнем професійної компетентності, що обумовлює застосування особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів до науково-теоретичного обґрунтування ІСУЯО. Особистісно-орієнтований підхід є ефективним інструментом організації фахової підготовки на базі урахування індивідуальних когнітивних і професійних потреб студентів економічних спеціальностей з метою формування професійної компетентності майбутніх економістів. Компетентнісний підхід забезпечує цілеспрямованість студентів щодо набуття професійної компетентності економіста як інструменту власної самореалізації.

Визначено науково-теоретичну основу дослідження, яка знаходиться на „золотому перетині“ наукових принципів філософського пізнання щодо основних закономірностей розвитку соціально-економічних процесів, провідних теорій та ідей з філософії, історії економічних учень, економічної теорії, ІКТ, сучасних педагогічних ІТ щодо науково-теоретичного узагальнення інтелектуально-економічного суспільного досвіду, сучасних теорій розвитку та реформування економічних систем.

Конкретизовано сутність засадничих понять дослідження, серед яких поняття „якість освіти майбутніх економістів“, „професійна компетентність“, „управління якістю освіти“, а також взаємозв'язки між ними. Визначення *сутності поняття* „якість освіти майбутніх економістів“ передбачає ступінь відповідності сформованої сукупності умов освітнього процесу і його результату сформульованим потребам або очікуванням учасників цього процесу, споживачам, державі і суспільству в цілому. Для поняття „якість освіти майбутніх економістів“ окреслено внутрішні (якість освітнього середовища та якість результатів освітнього процесу) і зовнішні чинники (задоволення потреб особистості, роботодавця і держави).

Рівень якості економічної освіти обумовлює рівень професійної компетентності майбутніх економістів, який є результатом фахової підготовки, оскільки професійна компетентність може бути підвищена за допомогою оптимізації навчальних процесів, в тому числі через запровадження ІСУЯО.

Поняття „*професійна компетентність майбутніх економістів*“, підвищення рівня якої є однією з головних цілей застосування ІСУЯО майбутніх економістів, розглядається в дослідженні як інтегративна здатність особистості до провадження ефективної економічної діяльності, що є комплексом набутих у результаті фахової підготовки, самонавчання, власного професійного досвіду знань, вмінь і навичок у сферах економічних наук, а також ділової комунікації, партнерства, здатність до вільного оперування ними, а також ефективного застосування під час практичної економічної діяльності; здатність до творчого, нестандартного розв'язання економічних ситуацій, продукування оригінальних економічних ідей на основі мотиваційної цілеспрямованості особистості до успішної економічної діяльності. Її зміст складають когнітивна, фахово-діяльнісна та комунікативна компетентність. Окрім сукупності наведених вище компетентностей, що формують у процесі фахової підготовки необхідний комплекс спеціальних професійних знань, вмінь і навичок, доцільно враховувати ще й відповідну мотивацію (професійні потреби, інтереси, установки та готовність до фахової економічної діяльності), а також саморегуляцію та самоконтроль на основі рефлексивного осмислення фахової економічної діяльності.

Аналіз наукових досліджень з теорії оптимального управління складними системами дозволив з'ясувати, що процес *управління якістю освіти* включає регулювання якості шляхом встановлення норм щодо освітньої діяльності з метою досягнення певних запланованих освітніх результатів; нагляд та контроль за дотриманням встановлених норм якості; отримання й аналіз відомостей про результати освітньої діяльності; вжиття заходів щодо дотримання встановлених норм та здійснення заходів щодо удосконалення змістового наповнення елементів системи освіти.

Конкретизація сутності поняття „*управління якістю економічної освіти*“ окреслює цей феномен як специфічний вид суспільно-освітнянської діяльності, що спрямована на підтримку і поліпшення якості й результативності функціонування як економічної освіти, так і економічної галузі в цілому, а також загальноосвітнього, культурного та професійно-компетентнісного рівнів осіб, задіяних у освітньому процесі.

Встановлено, що *створення* системи управління якістю освіти передбачає визначення процесів, які впливають на якість вищої освіти, розгляд їх послідовності та взаємодії; визначення критеріїв і методів забезпечення ефективної роботи і управління системою; забезпечення здобуття адекватних відомостей для нагляду за процесами;

проведення аналізу процесів; застосування заходів, необхідних для досягнення запланованих результатів і подальшого їх удосконалення.

Створення системи управління якістю освіти на національному рівні в рамках євроінтеграційних прагнень України, передбачає вироблення стандартів, норм і вимог до загальноуніверситетських систем управління якістю освіти. Необхідними є відповідність означених стандартів, норм і вимог, стандартам, нормам і вимогам, існуючим у Європейському Союзі, а також наявність міжуніверситетського аналізу результатів оцінювання якості освіти. Доцільним є використання стандартів із сфери управління якістю на підприємствах.

Розгляд науково-теоретичних джерел щодо сучасних вимог до управління якістю освіти загалом і економічної освіти зокрема дозволив визначити основні світові та вітчизняні тенденції розвитку управління якістю освіти майбутніх економістів: покращення процесів управління якістю економічної освіти на основі визначення чіткої місії та стратегічних цілей ВНЗ; використання інноваційних підходів до процесу управління якістю економічної освіти, запозичених із галузей економічно-підприємницької діяльності; направленість на підвищення рівня професійної компетентності майбутніх економістів; спрямованість на спільну стандартизацію та кооперацію систем оцінювання якості економічної освіти на рівні ВНЗ; досягнення відповідності стандартів якості економічної освіти вимогам роботодавців.

У другому розділі „**Проектування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів**“ описано загальну методiku дослідження проблеми застосування ІСУЯО у процесі фахової підготовки майбутніх економістів, виокремлено педагогічні та програмні складові ІСУЯО майбутніх економістів, а також описано програмне та апаратне забезпечення ІСУЯО майбутніх економістів, окреслено нормативно-правову та теоретично-джерельну базу дослідження. Було сформульовано робочу **гіпотезу дослідження**, яка передбачає, що якість освіти у ВНЗ підвищується за умови впровадження у ВНЗ ІСУЯО та методики її застосування.

Визначено методологічну основу дослідження, яку складають: сукупність концептуальних засад, принципів, методів, передбачених нормативно-правовими актами України, що забезпечують і регулюють функціонування та реформування національної системи освіти загалом та системи економічної, інформаційно-комунікаційної вищої освіти зокрема; сукупність концептуальних засад, принципів, методів, передбачена нормативно-правовими актами Європейського Союзу щодо забезпечення умов функціонування, регулювання та співпраці систем вищої освіти країн - членів, формування професійної компетентності майбутніх економістів; сукупність концептуальних положень філософії, педагогіки, економічної теорії, ІКТ щодо проблематики управління якістю освіти майбутніх економістів в контексті інформаційно-комунікаційного, системного, особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів; сукупність сучасних концепцій щодо застосування інформаційних систем в освіті.

Враховуючи норми стандарту ISO/IEC 2382-1:1993, поняття „інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів“ було визначено як систему обробки інформації та відповідні організаційні ресурси, що забезпечують комплексну автоматизацію процесів щодо підвищення рівня управління економічним навчанням у ВНЗ, контролю за результатами фахової підготовки економістів згідно до стандартів вищої освіти на основі збору, обробки, агрегації, систематизації та зберігання

індикаторних даних стосовно якості освіти з метою формування професійної компетентності майбутніх фахівців у економічній галузі.

В контексті системного підходу теоретично обґрунтовано і розроблено компонентну структуру ІСУЯО – педагогічні та програмні складові – на базі визначення її основних функцій, спроможних забезпечити повноцінну, ефективну діяльність системи, а саме: функції цілеутворення, що відповідає за процеси планування заходів щодо реалізації мети ІСУЯО; функції інформаційної абсорбції (збору, актуалізації, абсорбції даних), що обумовлює надходження, відбір і зберігання вхідних даних, а також поточну діяльність системи; функції постановки задач та розв’язання проблем навчально-виховного процесу, яка забезпечує гнучкість системи щодо поточного внесення змін у процес управління якістю економічної освіти; функції „зворотного зв’язку“, яка відповідає за „рефлексію“ системи щодо відповідності цілей економічної освіти її результатам, змісту освіти і пізнавальних прагнень студентів, рівня якості фахової підготовки попиту на ринку праці тощо.

Застосування методу системно-структурного аналізу під час технологічного проектування та педагогічного моделювання компонентної структури ІСУЯО майбутніх економістів дозволило визначити досліджуваний феномен як складну цілісну динамічну систему структурних компонентів: організаційно-цілеспрямовуючого, когнітивно-компетентнісного та звітно-контрольного, а також функцій: цілеутворення, інформаційної абсорбції, постановки задач та розв’язання проблем навчально-виховного процесу та „зворотного зв’язку“.

Обґрунтовано, що цілісність ІСУЯО майбутніх економістів забезпечується нерозривними зв’язками, які поєднують між собою означені структурні компоненти. Динамічність ІСУЯО зумовлюється наявністю функцій, які відповідають за результат сформованості кожного із структурних компонентів, а також всієї системи в цілому. До програмних компонентів ІСУЯО відносяться сервер звітів, сховище даних, система управління доступом, профілі, Ролі, система управління ресурсами підприємства, системи електронного навчання, система управління успішністю, система електронного розкладу, система електронного обліку студентів (рис. 1).

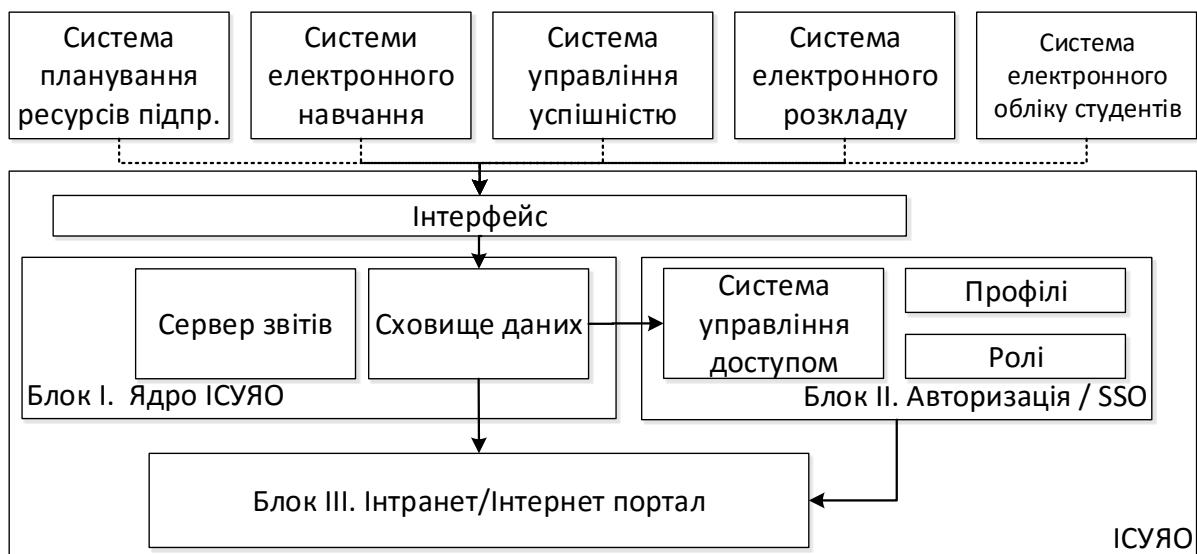

Рис. 1. Модель інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів

Розроблення й впровадження програмного та апаратного забезпечення ІСУЯО майбутніх економістів було здійснено на основі клієнт-серверної архітектури (як веб-портал). Програмне забезпечення (ПЗ) ІСУЯО використовує браузер для організації

роботи користувачів з системою. Серверною технологією було обрано ASP.NET на основі серверу з операційною системою (ОС) сімейства Windows Server та веб-серверу IIS. У системі наявна авторизація та автентифікація користувачів. Для збереження даних використовується Microsoft SQL Server. База даних ІСУЯО побудована навколо трьох множин сутностей: індикатори та їх тренди; множина курсів та модулів, а також успішність студентів; множина студентів та працівників ВНЗ – учасників освітнього процесу.

У третьому розділі „**Організація впровадження методики застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів**“ доведено, що оскільки застосування ІСУЯО за рахунок автоматизації процесів функціонування вищого навчального закладу скорочує часові затрати викладачів і студентів, вивільняючи час навчання майбутніх економістів для набуття практичних вмінь і навичок у різних галузях економічної діяльності, то визначення педагогічних умов щодо методики застосування ІСУЯО зумовлює ефективність процесу управління якістю освіти майбутніх економістів. Теоретичне обґрунтування та визначення найбільш сприятливих педагогічних умов застосування ІСУЯО було здійснено в контексті наукової позиції В. Ю. Бикова, який у дослідженні „Моделі організаційних систем відкритої освіти“ наполягає на необхідності активного використання ІКТ в освітніх процесах, що забезпечує розширення простору навчально-освітнього середовища, робить навчальне середовище доступним для учасників освітніх процесів.

Обґрунтовано педагогічні умови застосування ІСУЯО, до яких належать:

- інформаційно-комунікаційна спрямованість фахової підготовки майбутніх економістів, що реалізується на основі спеціального комплексу заходів (спрямованих на створення комп'ютерно-орієнтованого середовища) щодо включення інформаційно-комунікаційних елементів у зміст академічних навчальних дисциплін, спеціального конструювання методичного забезпечення із наскрізним застосуванням комп'ютерних навчаючих систем та комп'ютерних навчаючих засобів в усіх темах занять, розробки й уведення до фахової підготовки економістів низки варіативних навчальних дисциплін, зокрема спецкурсів, для забезпечення інформаційно-комунікаційної ерудованості студентів, підвищення значущості академічних інформаційно-комунікаційних навчальних дисциплін на основі цілеспрямованого педагогічного стимулювання мотивації студентів економічних спеціальностей до вивчення означених навчальних дисциплін;

- міжпредметна інтеграція на інформаційно-комунікаційній основі, що дозволяє вибудувати процес фахової підготовки майбутніх економістів ширше предметності, інтегруючи навчальні дисципліни у цілісну систему;

- педагогічне забезпечення формування інформаційної культури майбутніх економістів у процесі фахової підготовки як інструменту збільшення обсягів навчальної інформації, її інтегрування, структурування та автоматизованої обробки, автоматизованого моделювання та розв'язання економічних проблемних ситуацій, оскільки наявність інформаційної культури забезпечує сформованість комп'ютерно орієнтованого середовища в контексті природніх інтелектуальних складових.

Визначено складові методики застосування інформаційної системи управління якістю освіти згідно мети, яка полягає у підвищенні рівня якості освіти майбутніх економістів за допомогою використання ІСУЯО: комплекс методів, засобів і прийомів (вербальних, методів мотивації навчання, теоретичних, емпіричних, евристичних,

інтерактивних тощо); інновативних форм навчання економіки (лекцій у відкритому комп'ютерному середовищі, віртуального комп'ютерного навчання тощо); принципів функціонування ІСУЯО (забезпечення вільного доступу до даних, простота в розгортанні, відмовостійкість, функціональність, забезпечення захисту конфіденційних даних, наочність та гнучкість налагодження); педагогічних умов.

Застосування зазначеної вище методики у ВНЗ передбачає 4 етапи: *підготовчий* (організаційно-вимірювальні та підготовчі заходи стосовно загального функціонування ПЗ ІСУЯО: налагодження відповідних параметрів функціонування ІСУЯО, внесення користувачів до системи та призначення відповідних ролей, надання доступу користувачам до системи з-за меж внутрішньої мережі); *інструктивно-адаптаційний* (рекомендаційно-методичні заходи: інформаційно-методичний інструктаж групи користувачів-співробітників щодо практичної реалізації мети, задач та особливостей функціонування ІСУЯО, інформаційно-методичний інструктаж групи користувачів-студентів щодо практичної реалізації мети, задач та особливостей функціонування ІСУЯО, адаптація навчально-методичної документації до її практичної реалізації у межах ІСУЯО, створення допоміжної інформаційно-методичної довідникової документації для ефективного впровадження та користування ІСУЯО); *методично-базовий* (заходи: наповнення бази даних ІСУЯО навчально-методичними комплексами, створення інформаційних пропозицій щодо побудови тестових, інтелектуально-творчих завдань, уніфікація форми тестових завдань, інформаційне забезпечення електронної бібліотеки економіста, комплексного електронного глосарію економіста, створення бази інформаційних повідомлень щодо проведення науково-практичних конференцій, семінарів з проблем теорії та практики економічної науки, економічного розвитку суспільства тощо з отриманням відповідних інформаційних листів, інформаційне забезпечення створення електронних видань наукових студентських робіт, створення електронної репрезентації наявних студентських пошукових гуртків НТТМ, формування інформаційної основи для прийняття рішень щодо підвищення рівня якості освіти та допомоги користувачам приймати рішення щодо запровадження коригувальних дій з метою покращення якості освіти); *експериментально-оцінювальний* (дії із налагодження ІСУЯО: тестування системи в режимі реального часу, оцінювання користувачами власного досвіду використання системи, запровадження запропонованих змін в результаті комунікації із користувачами ПЗ ІСУЯО та відповідно продуктивна фаза). Узагальнену модель застосування ІСУЯО зображено на рис. 2.

У четвертому розділі „Перевірка ефективності методики застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів у вищих навчальних закладах“ відповідно до складових професійної компетентності майбутніх економістів (когнітивної, фахово-діяльній та комунікативної компетентностей) визначено критерії та показники її сформованості, здійснено діагностування рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх економістів за допомогою ІКТ, впроваджено та експериментально перевірено ефективність методико-технологічного забезпечення ІСУЯО, проаналізовано динаміку формування професійної компетентності майбутніх економістів на формувальному етапі експериментальної роботи та презентовано її результати.

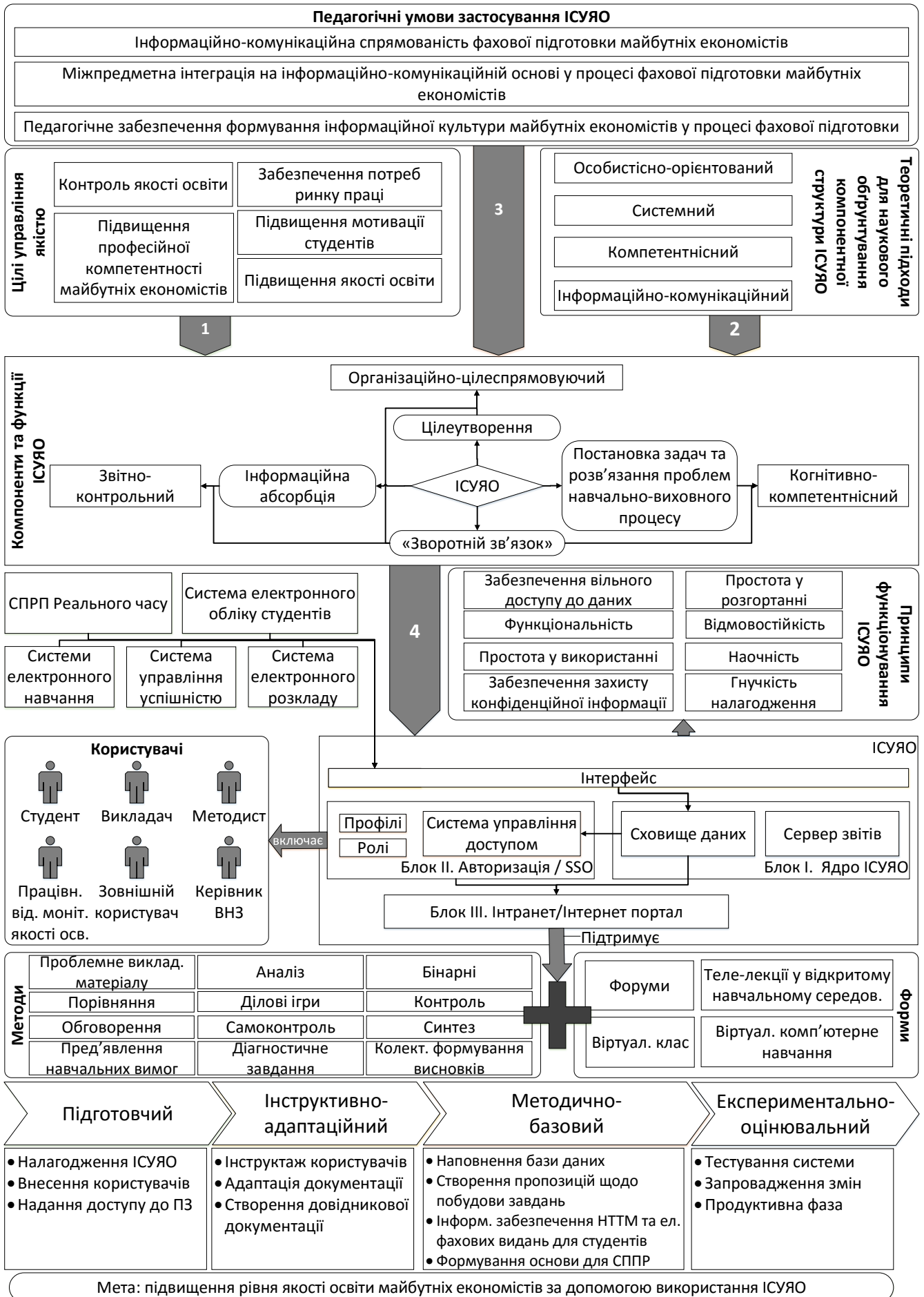

Рис. 2. Модель застосування ІСУЯО майбутніх економістів

У процесі дослідження було визначено основні критерії, а також показники сформованості професійної компетентності майбутніх економістів:

- для когнітивної компетентності критерієм було визначено ступінь особистісної спрямованості студентів на актуалізацію предметно-спеціалізованих компетенцій майбутнього економіста (показники: наявність інтересу до набуття комплексу економічних знань; вияв теоретично-академічної обізнаності студентів щодо навчальних дисциплін з циклу професійно-предметної підготовки; наявність комплексного економічного тезаурусу);

- для фахово-діяльнісної компетентності критерієм було визначено ступінь професійної підготовленості майбутніх економістів щодо практичних вмінь і навичок у різних галузях економічної діяльності (показники: наявність готовності майбутніх економістів до застосування комплексу економічних знань у різних галузях практичної фахової діяльності; вияв фахової продуктивності щодо науково-дослідної економічної діяльності; рівень відповідності якісних результатів фахової підготовки майбутніх економістів вимогам економічних підприємств);

- для комунікативної компетентності критерієм було визначено міру професійної підготовленості майбутніх економістів щодо застосування комунікативних вмінь у різних галузях економічної діяльності (показники: вияв комунікативних умінь майбутніх економістів щодо організації процесу творчої співпраці „в команді“; здатність до письмової і усної комунікації рідною мовою у процесі економічної діяльності; здатність до письмової і усної комунікації іноземною мовою у процесі економічної діяльності).

Проведення контрольних-вимірних заходів відбувалось шляхом здійснення попередньо-орієнтаційного діагностування (отримання даних щодо ставлення студентів і викладачів ВНЗ до проблеми формування компетентностей майбутніх економістів шляхом впровадження ІСУЯО), поточного (з'ясування проміжних результатів вимірювань) і підсумкового діагностування (окреслення рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх економістів і надання їм якісних характеристик).

Грунтуючись на детальному вивченні результатів попередньо-орієнтаційного діагностування, було встановлено, що цілеспрямоване формування професійної компетентності майбутніх економістів на основі застосування ІСУЯО є актуальною проблемою для 76 % опитаних. Респонденти розглядали означену систему як засіб моніторингу процесу набуття професійних компетентностей економіста загалом і оптимізації фахової підготовки та окремих її елементів зокрема.

Проведення констатувального експерименту (204 респонденти) дозволило здійснити розгорнуту характеристику рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх економістів, а також з'ясувати, що на високому рівні сформованості знаходиться 5,4% студентів, на середньому – 20,6%, на низькому – 74,0%.

Проведення формуального експерименту (147 респондентів) забезпечило апробацію і експериментальну перевірку означеної методики на базі варіативного застосування у методико-технологічному забезпеченні форм, методів і засобів педагогічного впливу, включаючи методи мотивації навчання економіки (навчальні дискусії, ділові ігри, методи пред'явлення навчальних вимог, контролю й самоконтролю), теоретичні (аналіз, порівняння, узагальнення, конкретизація тощо), емпіричні (тестування, інтерв'ювання, анкетування, діагностичні завдання й

опитування), тренінги креативності мислення, вербальні (бесіда, обговорення, поточний коментар), евристичні („Евристичний діалог“, „Софістична суперечка“, „Проблемне викладення навчального матеріалу“), інтерактивні („Круглий стіл“, „Науково-практична конференція“, „Студент в ролі викладача“), поєднані із інформаційно-комунікаційними формами (віртуальні лекційні й лабораторні заняття, електронне навчання у віртуальних класах та ін).

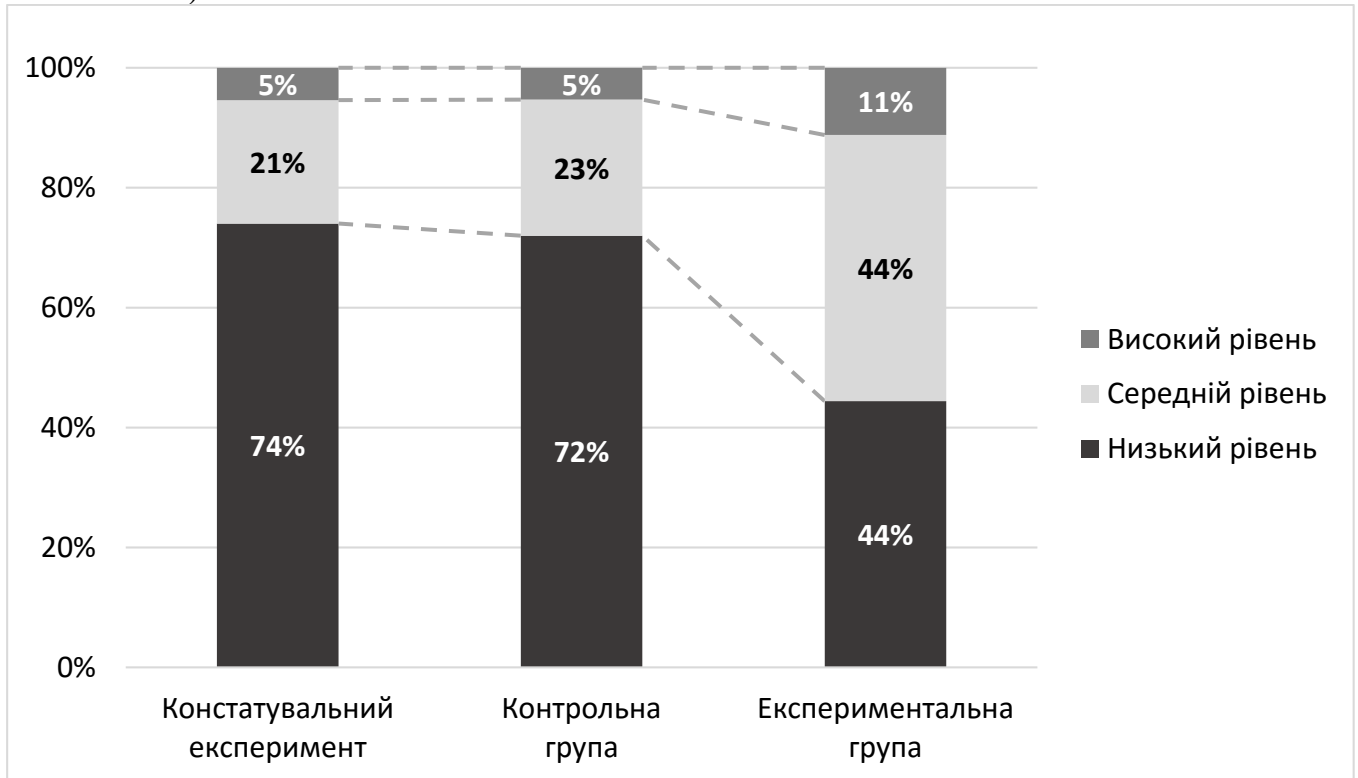

Рис. 3. Динаміка рівня сформованості професійної компетентності у відсотковому значенні за результатами формувального експерименту

Порівняльний аналіз результатів формувального експерименту засвідчив, що запропоноване методичне забезпечення щодо застосування ІСУЯО майбутніх економістів є ефективним. Зростання для високого рівня сформованості професійної компетентності кількості студентів на 5,9% (із 5,3% у контрольних групах збільшилося до 11,2% у експериментальних групах) супроводжувалося істотним збільшенням цього показника на 21,7% для середнього (із 22,7% у контрольних групах збільшилося до 44,4% у експериментальних групах) та зменшенням на 27,6% для низького рівня сформованості професійної компетентності (із 72% у контрольних групах зменшилося до 44,4% у експериментальних групах). Динаміка рівня сформованості професійної компетентності у відсотковому значенні за результатами формувального експерименту відображена на рис. 3.

Перевірка статистичної гіпотези здійснювалася з використанням критерію Пірсона. Враховуючи результати педагогічного експерименту можна констатувати, що спроектована ІСУЯО майбутніх економістів сприяє підвищенню мотивації студентів економічних спеціальностей щодо набуття фаху економістів шляхом реалізації особистісної спрямованості студентів на актуалізацію предметно-спеціалізованих компетенцій майбутнього економіста; збільшенню кількості студентів в експериментальних групах на високому і середньому рівнях сформованості професійної

компетентності майбутніх економістів; збільшенню відповідності потреб ринку праці до змісту і якості фахової підготовки майбутніх економістів.

ВИСНОВКИ

У дисертації досліджено проблему підвищення якості фахової підготовки майбутніх економістів на основі системного, особистісно-орієнтованого, інформаційно-комунікаційного та компетентнісного підходів, спроектовано інформаційну систему управління якістю освіти майбутніх економістів, методологічно обґрунтовано і сформульовано її сутність, з'ясовано її змістову структуру і функції, а також розроблено методику застосування ІСУЯО майбутніх економістів.

Відповідно до поставлених і виконаних завдань сформульовано такі висновки.

1. На основі аналізу наукової літератури з питань теорії і практики підвищення якості фахової підготовки економістів у ВНЗ, проблем педагогічної діагностики щодо використання перспективного сучасного інструментарію освітніх вимірювань, системного синтезування освіти і науки з новітніми технологіями встановлено, що *науково-теоретична основа* економічної освіти знаходиться на „золотому перетині“ науково-теоретичних принципів філософського пізнання щодо основних закономірностей розвитку соціально-економічних процесів; провідних наукових теорій та ідей з філософії, історії економічних учень, економічної теорії, ІКТ, сучасних педагогічних технологій щодо науково-теоретичного узагальнення інтелектуально-економічного суспільного досвіду; сучасних теорій розвитку та реформування економічних систем.

В результаті проведеного аналізу обґрунтовано зміст та визначено сутність засадничих понять дослідження, зокрема: уточнено сутність поняття *„якість освіти майбутніх економістів“* як ступеню відповідності сформованої сукупності умов освітнього процесу і його результату сформульованим потребам або очікуванням учасників цього процесу, споживачам, державі і суспільству в цілому; визначено, що *якість освіти* визначається рівнем професійної компетентності, набутої у процесі фахової підготовки; *професійна компетентність економіста* окреслена як інтегративна здатність особистості до ефективної економічної діяльності, що являє собою комплекс набутих у результаті фахової підготовки, самонавчання, власного професійного досвіду знань, вмінь і навичок у сферах економічних наук, а також ділової комунікації, партнерства, основ менеджменту, адміністрування та ін., здатність до вільного оперування ними, а також ефективного застосування під час практичної економічної діяльності, здатність до творчого, нестандартного розв'язання економічних ситуацій, продукування оригінальних економічних ідей на основі мотиваційної цілеспрямованості особистості до успішної економічної діяльності. Уточнено поняття *„управління якістю економічної освіти“* як специфічний вид суспільно-освітньої діяльності, що спрямована на підтримку і поліпшення якості й результативності функціонування як економічної освіти, так і економічної галузі в цілому, а також загальноосвітнього, культурного та професійно-компетентнісного рівнів осіб, задіяних у освітньому процесі.

Розгляд науково-теоретичних джерел щодо сучасних вимог до управління якістю освіти дозволив узагальнити основні тенденції розвитку управління якістю освіти майбутніх економістів, а саме: визначення чіткої місії та стратегічних цілей ВНЗ; спільна стандартизація та кооперація систем оцінювання якості економічної освіти на рівні ВНЗ; відповідність стандартів якості економічної освіти вимогам роботодавців на базі

використання сучасних підходів, запозичених із галузей економічно-підприємницької діяльності; підвищення рівня професійної компетентності.

2. Спроектовано компонентну структуру ІСУЯО, зокрема, побудовано її модель на основі системно-структурного аналізу дозволило визначити її сутність як складну цілісну динамічну систему структурних компонентів: організаційно-цілеспрямовуючого, когнітивно-компетентнісного та звітно-контрольного, а також функцій: цілеутворення, інформаційної абсорбції, постановки задач та розв'язання проблем навчально-виховного процесу і „зворотного зв'язку“. Визначено поняття „інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів“ як систему обробки інформації та відповідні організаційні ресурси, що забезпечують комплексну автоматизацію процесів щодо підвищення рівня управління економічним навчанням у ВНЗ, контролю за результатами фахової підготовки економістів згідно до стандартів вищої освіти на основі збору, обробки, агрегації, систематизації та зберігання індикаторних даних стосовно якості освіти з метою формування професійної компетентності майбутніх фахівців у економічній галузі. Цілісність ІСУЯО майбутніх економістів забезпечується взаємозв'язками, які поєднують між собою означені структурні компоненти. Динамічність ІСУЯО обумовлюється наявністю функцій, які відповідають за результат сформованості кожного із структурних компонентів, а також всієї системи у цілому. Розроблено програмні складові системи, що включають: Інтранет/Інтернет портал, систему управління доступом до порталу, сховище даних, сервер звітів, тощо.

3. Визначено, що застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів, доцільно здійснювати з дотриманням таких педагогічних умов:

- інформаційно-комунікаційна спрямованість фахової підготовки майбутніх економістів, що реалізується на основі спеціального комплексу заходів (спрямованих на створення комп'ютерно-орієнтованого середовища) щодо включення інформаційно-комунікаційних елементів у зміст академічних навчальних дисциплін, спеціального конструювання методичного забезпечення із наскрізним застосуванням комп'ютерних навчаючих систем та комп'ютерних навчаючих засобів в усіх темах занять, розробки й введення до фахової підготовки економістів низки варіативних навчальних дисциплін, зокрема спецкурсів, для забезпечення інформаційно-комунікаційної ерудованості студентів, підвищення значущості академічних інформаційно-комунікаційних навчальних дисциплін на основі цілеспрямованого педагогічного стимулювання мотивації студентів економічних спеціальностей до вивчення означених навчальних дисциплін;

- міжпредметна інтеграція на інформаційно-комунікаційній основі у процесі фахової підготовки економістів, що дозволяє вибудувати навчальний процес ширше предметності, інтегруючи навчальні дисципліни у цілісну систему;

- педагогічне забезпечення формування інформаційної культури майбутніх економістів у процесі фахової підготовки як інструмент збільшення обсягів навчальних даних, її інтегрування, структурування та автоматизованого опрацювання, автоматизованого моделювання та розв'язання економічних проблемних ситуацій.

4. Науково-теоретичне узагальнення концептуальних положень з проблем компетентності загалом, компетентнісного підходу, професійної компетентності тощо дозволило конкретизувати зміст професійної компетентності майбутніх економістів як однієї з важливих цілей впровадження методики застосування ІСУЯО, який включає

когнітивну, фахово-діяльнісну та комунікативну компетентність. Розвиток професійної компетентності майбутніх економістів доцільно здійснювати з урахуванням визначених критеріїв та показників її сформованості: для когнітивної компетентності критерієм визначено *ступінь особистісної спрямованості студентів на актуалізацію предметно-спеціалізованих компетенцій майбутнього економіста* (показники: наявність інтересу до набуття комплексу економічних знань; вияв теоретично-академічної обізнаності студентів щодо навчальних дисциплін з циклу професійно-предметної підготовки; наявність комплексного економічного тезаурусу); для фахово-діяльнісної компетентності критерієм було визначено *ступінь професійної підготовленості майбутніх економістів щодо практичних вмінь і навичок у різних галузях економічної діяльності* (показники: наявність готовності майбутніх економістів до застосування комплексу економічних знань у різних галузях практичної фахової діяльності; вияв фахової продуктивності щодо науково-дослідної економічної діяльності; рівень відповідності якісних результатів фахової підготовки майбутніх економістів вимогам економічних підприємств); для комунікативної компетентності критерієм було визначено *міру професійної підготовленості майбутніх економістів щодо застосування комунікативних умінь у різних галузях економічної діяльності* (показники: вияв комунікативних вмінь майбутніх економістів щодо організації процесу творчої співпраці „в команді“; здатність до письмової і усної комунікації рідною мовою у процесі економічної діяльності; здатність до письмової і усної комунікації іноземною мовою у процесі економічної діяльності).

5. Розроблено складові методики застосування ІСУЯО майбутніх економістів згідно мети, яка полягає у підвищенні рівня якості освіти майбутніх економістів за допомогою використання ІСУЯО: комплекс методів, засобів і прийомів (вербальних, методів мотивації навчання, теоретичних, емпіричних, евристичних, інтерактивних тощо); інновативних форм навчання економіки (лекцій у відкритому комп'ютерному середовищі, віртуального навчання, віртуальних класів тощо); принципів функціонування ІСУЯО (забезпечення вільного доступу до даних, простота в розгортанні, відмовостійкість, функціональність, забезпечення захисту конфіденційних даних, наочність та гнучкість налагодження); педагогічних умов.

Застосування методики передбачає 4 етапи: *підготовчий* (організаційно-вимірювальні та підготовчі заходи для загального функціонування ПЗ ІСУЯО: налагодження відповідних параметрів функціонування ІСУЯО, внесення користувачів до системи та призначення відповідних ролей, надання доступу користувачам до системи з-за меж внутрішньої мережі); *інструктивно-адаптаційний* (рекомендаційно-методичні заходи: інформаційно-методичний інструктаж групи користувачів-співробітників щодо практичної реалізації мети, задач та особливостей функціонування ІСУЯО, інформаційно-методичний інструктаж групи користувачів-студентів, адаптація навчально-методичної документації до її практичної реалізації у межах ІСУЯО, створення допоміжної інформаційно-методичної довідникової документації); *методично-базовий* (заходи: наповнення бази даних ІСУЯО навчально-методичними комплексами, створення інформаційних пропозицій щодо побудови та уніфікації тестових, інтелектуально-творчих завдань, інформаційне забезпечення електронної бібліотеки та комплексного електронного глосарію економіста, створення бази інформаційних повідомлень щодо проведення науково-практичних заходів у галузі економічної науки, НТТМ, формування інформаційної основи для прийняття рішень щодо

підвищення рівня якості освіти та допомоги користувачам приймати рішення щодо запровадження коригувальних дій з метою покращення якості освіти); *експериментально-оцінювальний* (дії із налагодження ІСУЯО: тестування системи в режимі реального часу, оцінювання користувачами власного досвіду використання системи, упровадження запропонованих змін в результаті комунікації із користувачами ПЗ ІСУЯО та відповідно продуктивна фаза).

Проведено експериментальну перевірку ефективності методики застосування ІСУЯО майбутніх економістів на базі варіативного застосування форм, методів і засобів педагогічного впливу (теоретичних, емпіричних, вербальних, евристичних, інтерактивних тощо), поєднаних із інформаційно-комунікаційними формами навчання. Порівняльний аналіз результатів формульованого експерименту засвідчив, що запропоноване методичне забезпечення щодо застосування ІСУЯО майбутніх економістів є ефективним (зростання для високого рівня сформованості професійної компетентності кількості студентів на 5,9% супроводжувалося істотним збільшенням цього показника на 21,7% для середнього та зменшенням на 27,6% для низького рівня), зокрема: підвищилась мотивація студентів економічних спеціальностей щодо набуття фаху економістів шляхом реалізації особистісної спрямованості студентів на актуалізацію предметно-спеціалізованих компетенцій майбутнього економіста; збільшилась відповідність потреб ринку праці до змісту і якості фахової підготовки майбутніх економістів; контроль якості економічної освіти у процесі формування професійної компетентності майбутніх економістів засвідчив загальне підвищення якості фахової підготовки відповідно до критеріїв і показників сформованості професійної компетентності згідно сформованості її складових – когнітивної, фахово-діяльнісної та комунікативної компетентностей.

Враховуючи результати педагогічного експерименту можна констатувати, що спроектована ІСУЯО майбутніх економістів спонукає до використання ІТ в процесі навчання завдяки можливості виступати єдиною точкою доступу до всіх навчально-релевантних даних та впливає на покращення рівня професійної компетентності студентів через: спрощення доступу до навчальних матеріалів (збагачення комплексного економічного тезаурусу); механізм зворотного зв'язку студент-викладач-роботодавець; організацію гуртків НТТМ; покращення методів колаборативного навчання та використання єдиної платформи навчання; формування змісту освіти за рахунок інтеграції елементів навчальних планів у ІСУЯО; поєднання інтерактивних, дистанційних та інших комп'ютерно орієнтованих методів для організації навчання за допомогою ІСУЯО.

Підтвердження статистичної гіпотези доводить ефективність розробленої методики застосування ІСУЯО в контексті формування професійної компетентності майбутніх економістів, можливість її застосування у різних навчальних групах, а також її екстраполяції. Подальших досліджень потребує проблема щодо можливостей використання ІСУЯО у навчальних процесах за іншими спеціальностями, розширення можливостей системи та її подальшої інтеграції в процеси адміністрування, бюджетування, господарської діяльності у ВНЗ тощо, а також у процеси збирання та опрацювання статистичних відомостей у сфері вищої освіти для агрегації на регіональних та муніципальних рівнях.

Основні положення дисертації відображено в таких публікаціях:

Статті у фахових виданнях України

1. Хоружий К. С. Компонентна структура і функції інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів [Електронний ресурс] / К. С. Хоружий // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2014. – № 4 (42) – С. 168–180. – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1068> (включений до міжнар. наукометрич. баз).

2. Хоружий К. С. Зміст методико-технологічного забезпечення інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів / К. С. Хоружий // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2014. – №6 (44). – С. 107–115. – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua> (включений до міжнар. наукометрич. баз).

3. Хоружий К. С. Система організації навчання в дрезденському університеті технологій: зміст, специфіка, характерні особливості / К. С. Хоружий, В. П. Сергієнко // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Психолого-педагогічні науки: зб. наук. пр. / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, Книга 7, 2011. – С. 192–198.

4. Хоружий К. С. Досвід європейських університетів у галузі управління освітою на прикладі технічного університету м. Дрезден / К. С. Хоружий, В. П. Сергієнко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: зб. наукових праць. – Випуск 12(19). – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – С. 158–162.

5. Хоружий К. С. Сучасні вимоги до системи управління якістю освіти в контексті вітчизняного і світового досвіду / К. С. Хоружий // Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис. № 2 (додаток 2) – 2013 – Темат. вип. „Науково-методичні засади управління якістю освіти у вищих навчальних закладах“ – Луцьк: СПД Гадяк Ж. В., „ВолиньПоліграф“ ТМ. – С. 75–80.

6. Хоружий К. С. Педагогічні умови застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів / К. С. Хоружий // Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Сер. : Педагогічні та історичні науки: зб. наук. пр. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – Випуск 122. – С. 218–227.

Стаття у зарубіжному науковому періодичному виданні

7. Хоружий К. С. Профессиональная компетентность будущего экономиста: сущность и содержание. / К. С. Хоружий // Научный журнал „Современные проблемы науки и образования“. – М.: Издательский Дом „Академия Естествознания“, – 2014. – №6. – С. 101-109. – Режим доступу: <http://www.science-education.ru/120-16753> (включений до міжнар. наукометрич. баз)

Статті та тези доповідей у інших наукових виданнях

8. Сергієнко В. П. Проєктування систем тестування в підготовці вчителя / В. П. Сергієнко, К. С. Хоружий // Second International Summer School // Тези Second International Summer School. “Educational Measurements: teaching, research and practice“, Nizhyn, 2010, – С. 24-25.

9. Сергієнко В. П. Використання систем управління ефективністю діяльності в галузі освіти та їх інтеграція в загальноуніверситетську інформаційну систему / В. П. Сергієнко, К. С. Хоружий // Матеріали міжнародного форуму фахівців у галузі освітніх вимірювань (Київ, 1 червня 2012 р.) – К.: НПУ, 2012. – С. 107-109.

10. Хоружий К. С. Педагогічні умови застосування інформаційної системи

управління якістю освіти майбутніх економістів / К.С. Хоружий // Матеріали міжнар. науково-практич. семінару „Комп’ютерно орієнтовані системи навчання природничо-математичних дисциплін“ (Київ, 28 жовт. 2014 р.) – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – С. 55-57.

11. Хоружий К. С. Програмне забезпечення інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів / К.С. Хоружий / Матеріали Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. „Автоматизація та комп’ютерно-інтегровані технології у виробництві та освіті: стан, досягнення, перспективи розвитку“ (Черкаси, 20 бер. 2015 р.) – Черкаси: Черкаський інститут банківської справи – С. 211–213.

Навчальний посібник

12. Депозитарна діяльність в Україні: Навчальний посібник/ Леонов Д. А., Радзівєвська В. М., Хоружий С. Г., Хоружий К. С./ за заг. ред. Леонова Д. А. – К.: УІРФР, 2014. – 300 с.

АНОТАЦІЇ

Хоружий К. С. Методика застосування інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті. - Інститут інформаційних технологій та засобів навчання НАПН України. - Київ, 2015.

У роботі досліджується проблема формування методики використання інформаційної системи управління якістю освіти майбутніх економістів. Охарактеризовано сучасні вимоги до управління якістю освіти майбутніх економістів в контексті вітчизняного і світового досвіду; наведено результати аналізу досліджень з проблем управління якістю освіти на основі інформаційних технологій; сформульовано основні напрямки та чинники розвитку управління якістю освіти майбутніх економістів; досліджено структурні компоненти та функції ІСУЯО майбутніх економістів та сформульовано його визначення; з’ясовано зміст і створено визначення професійної компетентності майбутніх економістів як провідної цілі ІСУЯО майбутніх економістів; визначено критерії, показники, а також рівні сформованості професійної компетентності майбутніх економістів на базі ІСУЯО; розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови функціонування ІСУЯО майбутніх економістів; організовано експериментальне навчання щодо впровадження ІСУЯО майбутніх економістів та перевірено ефективність поетапної методики впровадження ІСУЯО майбутніх економістів.

Ключові слова: ІКТ в освіті, індикатор, інформаційна система управління якістю освіти майбутніх економістів, методика використання ІСУЯО, професійна компетентність, якість освіти.

Хоружий К. С. Методика применения информационной системы управления качеством образования будущих экономистов. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.10 – информационно-коммуникационные технологии в образовании. – Институт информационных технологий и средств обучения НАПН Украины, Киев, 2015.

В работе исследуется проблема формирования методики использования информационной системы управления качеством образования будущих экономистов.

В первом разделе освещены исторические, философские и психолого-педагогические аспекты развития экономического образования в Украине, охарактеризованы современные требования к управлению качеством образования будущих экономистов в контексте отечественного и мирового опыта и приведены результаты анализа исследований по проблемам управления качеством образования на основе информационных технологий. Проведенный анализ позволил определить психолого-педагогический, исторический и философский аспекты исследования. Предложено определение понятия „качество образования будущих экономистов“. Было определено, что управление качеством образования целесообразно рассматривать как выполнение функций регулирования путем установления норм качества образования, осуществление надзора, контроля и принятия мер по соблюдению установленных норм и осуществление мероприятий по совершенствованию элементов системы образования. Доказано, что создание системы управления качеством образования на национальном уровне в рамках евроинтеграционных стремлений Украины в контексте требований к участию в Болонском процессе предполагает выработку стандартов, норм и требований к общеуниверситетским системам управления качеством образования.

Во втором разделе описана общая методика исследования проблемы применения информационной системы управления качеством образования (ИСУ КО) в процессе профессиональной подготовки будущих экономистов, выявлены педагогические и программные компоненты ИСУ КО будущих экономистов, а также описаны технологическое проектирование и разработка ИСУ КО будущих экономистов. На основе анализа теоретической базы первоисточников информационная система управления качеством образования будущих экономистов была обоснована и разработана в соответствии с основными позициями относительно характерных свойств педагогических и информационных систем. Было определены структурные компоненты ИСУ КО: организационно-целенаправляющего, когнитивно-компетентностного, отчетно-контрольного, а также их функции: целеобразования, информационной абсорбции, постановки задач и решения проблем учебно-воспитательного процесса и „обратной связи“. Обосновано, что целостность системы ИСУ КО будущих экономистов обеспечивается неразрывными связями, которые объединяют между собой указанные структурные компоненты. На базе результатов анализа зарубежных и отечественных информационных систем было создано методико-технологическое обеспечение ИСУ КО на основе веб-технологий.

В третьем разделе обоснованы педагогические условия применения ИСУ КО, которые являются основой для организации экспериментального обучения студентов экономических специальностей, а также описана сущность и особенности организации использования методико-технологического обеспечения информационной системы управления качеством образования будущих экономистов. Было констатировано, что методика применения ИСУ КО будущих экономистов требует информационно-коммуникационной направленности, межпредметной интеграции профессиональной подготовки будущих экономистов и педагогического обеспечения формирования информационной культуры будущих экономистов. Было определено подготовительный, инструктивно-адаптационный, методически базовый и экспериментально-эvaluационный принципы внедрения ИСУ КО будущих экономистов.

В четвертом разделе приведены результаты диагностирования уровней

сформированности профессиональной компетентности будущих экономистов с помощью ИКТ и описан порядок внедрения методико-технологического обеспечения информационной системы управления качеством образования студентов экономических специальностей, а также результаты экспериментальной работы. В результате анализа научной литературы предложено определение феномена профессиональной компетентности экономистов, состав которой определяют когнитивная, профессионально-деятельностная и коммуникативная компетентность. Констатирующий эксперимент показал преобладание низкого и среднего уровней формирования профессиональной компетентности. Проведение формирующего этапа эксперимента обеспечило апробацию и экспериментальную проверку указанной методики на базе вариативного применения ее в методико-технологическом обеспечении форм, методов и средств педагогического воздействия, сопряженных с информационно-коммуникационными технологиями. Констатировано, что цели по управлению качеством образования будущих экономистов были достигнуты: повысилась мотивация студентов экономических специальностей; увеличилось количество студентов в экспериментальных группах на высоком и среднем уровнях сформированности профессиональной компетентности; увеличилось соответствие потребностей рынка труда содержанию и качеству профессиональной подготовки будущих экономистов и т.д.

Ключевые слова: ИКТ в образовании, индикатор, информационная система управления качеством образования будущих экономистов, качество образования, методика использования ИСУ КО, профессиональная компетентность.

Khoruzhyi K. S. Methodology of using education quality management information system for future economists. – Manuscript.

A thesis submitted for a degree of Candidate of Pedagogical Sciences on the specialty 13.00.10 – Information and Communication Technologies in Education. – Institute of Information Technologies and Learning Tools of NAPS of Ukraine, Kyiv, 2015.

The formation problem of the methodology of using an education quality information system for future economists is researched in the thesis. The modern requirements to the education quality management for students of economic specialties in the context of domestic and international experience is substantiated in the paper. The results of the research analysis on the problems of education quality management, based on information technologies are also presented in this thesis. The main trends and factors of education quality management for the students of economic specialties, as well as structural components and functions of EQMIS for future economists are elaborated. In the paper, an author's definition of the professional competence of economist is formed as leading goal of EQMIS for future economists. The thesis contains definition of the criteria, indicators and formation levels of the professional competence of economist by using EQMIS. The pedagogical conditions for the effective functioning of EQMIS for future economists are developed, theoretically substantiated and experimentally tested in the paper. In the final chapter, the effectiveness of the phased implementation of the methodology of using of EQMIS for future economists was tested.

Key words: education quality, education quality management information system for future economists, ICT in education, indicator, methodology of using EQMIS, professional competence.